

“ARİFLERİN DELİLİ - MÜŞKİLLERİN ANAHTARI” KIRIMLI SELİM DÎVÂNE

VELÎLERİN TEVHİDİ

Velîlerin edep, sülûk ve huylarını anladınsa, şimdi de Hakikî tevhid, yani velilerin Hakk'ı tevhid etmesi nasıldır, onu anlatalım:

Ey sâdik âşık, Hakk diye varlığa derler, bâtil diye de yokluğa. Her ne ki vardır, Hakk'tır, varlığıyla vardır; yani bütün varlıklar Hakk'ın vücudundan meydana gelirler ve yine Hakk'ın vücuduna dönerler. Peygamber "Ondan meydana gelir ve ona döner." buyurur. Bütün eşya Hakikatte Hakk'ın vücudundan meydana gelir ve yine Hakk'ın zâtına geri döner. Buna, mebde ve meâd (başlangıç ve son) sırrı derler. Niyâzî-i Mısırî'nin, mebde ve meâd nedir, bana bunları bildir, demesi budur:

"Bunları bildir bana hem nedir mebde vü meâd"

Yer- gök ve ikisi arasında Hakk'tan başka bir şey yoktur. Nitekim Allah Teâlâ: **"Allah, göklerin ve yerin nurudur."** (Nur, 35) buyurur. Şimdi, nur, varlığa derler. Varlık Hakk'ındır. Zulûmât, yani karanlık yokluğa derler. Hakk'tan başka var olan bir şey yoktur. Nitekim Eşrefoğlu Rûmî şöyle buyurur:

Eşrefoğlu Rûmî'ye sorar isen Hakk kanda

Deye yer gök arş u kürsî dopdoludur bu aralar

Eşrefoğlu Rûmî'ye Hakk nerededir? diye sorarsan, yer, gök; arş ve kürsî ile bunların arası dopdoludur, der.

Niyâzî-i Mısırî:

Her ne denlû aşikâr etsem hafâsın artırır

Ol ayan iken anı örter delâil-i beyyînât

Her ne kim fevka'l-ulâ tahte's-serâ da var durur

Zâtı vahiddir velî göründü nice bin sıfât

Zât birdir lîk evsâfına gayet yok durur

Gör bu fanusu ki anun şem'î oldu nûr-ı zât

Her ne kadar açıklarsam, gizliliğini o kadar artırır; o ortada iken bütün açıklamalar onu gizlemekten başka bir şeye yaramaz-

Aşağıdan yukarıya her ne varsa, hepsi tek bir zâttır; ama pek çok değişik sıfat ile görünmüştür.

Zât tektir; ama sıfatları pek çoktur. Fanusa bak ve gör, onun mumu zâtın nuru olmuştur.

Allah Teâlâ, **"O evvel, âhir, zahir ve bâtındır."** (Hadîd, 3) buyurur. Şimdi bundan anla ki, gizli veya açık, O'ndan başka bir şey yoktur. Hep O'dur. Nitekim **"Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır."** (Bakara, 115) buyurur.

Niyâzî-i Mısırî şöyle buyurur:

"Kanda baksam dost yüzü andan ayırmam gözü

Gitmez dilimden sözü çağırırım dost dost"

Nereye bakarsam, orada dostun yüzü vardır, gözümü ondan ayırmam; dilimden onun sözü, zikri gitmez, sürekli dost dost diye çağırırım.

CAN GÖZÜYLE HAKK'I GÖRMEK

Şimdi bu makamda ârif-i billah şöyle der: **"Ben her şeyde, önce ve sonra ancak Allah'ı gördüm."** yani ben bir şeyde Allah'tan başkasını görmedim veya ilk ve son, önce ve sonra yalnızca Allah'ı gördüm, demektir. Çünkü bütün eşya yani varlık, Allah'ın cemâl perdesidir. Ârif-i billah, gaflet perdesini kaldırıp eşyayı Hakk'a perde yapmayarak can gözüyle daima Hakk'ı görür. Nitekim Nâcî şöyle der:

Eşya hicâb oldu cân gözü bakmaz

Göster Cemâl'ün canım arzular seni

"Eşya bir perde oldu, can gözü bakmaz canım seni arzuluyor, cemâlini göster."

Şimdi vuslatın mânâsı, gönlü Hakk'tan başka şeylerden temizleyip eşyayı Hakk'a perde yapmadan her ân onu görmektir. Eğer eşyayı perde yaparak Hakk'ı görmeyip eşyayı görsen, Hakk'ı bilsen bile ona vuslat demezler, ayrılık derler. Nitekim Şemsî şöyle der:

**"Bi-hamdillah derim Allah alıp aklımı fikrullah
Dilimde zât'in esması bana üns oldu zikrullah
Gönül âyinesin sûff eğer ider isen safî
Açılır sana bir kapı ayan olur Cemâlullah"**

"Allah'a hamd olsun ki, Allah derim; onu düşünmek aklımı aldı; dilimdeki zât esmasının zikri bana arkadaş oldu."

Ey sûffî, eğer gönül aynasını saflaştırıp temizlersen, sana bir kapı açılır ve Allah'ın cemâlini apaçık görürsün."

Sûfi eğer gönül aynasını temizlersen, dediği, gerçi sen Hakk'ın tam bir mazharısın, fakat Hakk'tan başka şeyleri gönlünden çıkarıp gönlünü temizler ve onları perde yapmazsan, Allah'ın cemâlini eşyada apaçık görürsün. Eğer gaflet edersen, Hakk'ı göremezsin, demektir. Hakk'ı görmek, eşyadan perdeyi kaldırmakla olurmuş.

Hazret-i Peygamber, **"Ya Rabbi, bana eşyanın Hakikatini göster."** buyurmuştur. Eşyanın Hakikati Hakk'tır, yani ey Rabbim can gözümden gafleti kaldır, cemâlini göreyim, demektir. Çünkü Hakikatte bütün eşya, Hakk'ın vücudundan meydana gelir, yoksa Hakk son derece latîf ve gizli olduğundan idrâk etmek mümkün olmazdı. Kendi zâtında olan bütün kudretini göstermek ve görmek istedi, halk yüzünden göründü. Yani zâtı sıfatına tecellî etti. Zâtı sıfatına tecellî edip sıfatı yüzünden göründüyse, bizim sıfat zannettiğimiz aslında zâttır. Tevhid, izafetleri kaldırmaktır, yani tevhid masivayı terk etmektir, dedikleri budur. Tevhid, sıfatı kaldırıp zâtı görmektir, böyle olursa tevhid sahih olur. Çünkü Hakk'tan başka vücut, varlık olduğunu isbat etmek şirktir. Son derece naz ve istiğna sahibi olup büyüklüğü kendi şanından olduğu için, eşyayı zâtına perde yapıp, **"beni göremezsin" (Araf,143)** hitabıyla halktan gizlendi.

**"Yüzün seb'a'l- mesânîdir yerâhu men yerânîdir
Velîkin len terânîdir tahayyertü bi hâteyni"**

Muhammediyye sahibinin, "yüzün seb'a'l-mesânîdir, gören ve görünen kendisidir; fakat göremezsin kitabıyla halkı hayrette bıraktı", dediği buna işaretir. Yani gören ve görünen kendisidir; kendisinden başkası yokken göremezsin, diyerek halkı hayrette bıraktı.

Niyâzî-i Mısırî şöyle buyurur:

**Zerreler zahir mi olurdu âfitâbı olmasa
Katreler kanda yağardı hiç sehâbı olmasa
Bahr-i zâtın mevcinin hiç haddi yok pâyânı yok
Zahir olmazdı cihan anın habâbı olmasa
Herkes anlar hem görürdü yüzünü ey dost senin
Kibriyâ-yı len terânîden nîkâbı olmasa
Kim bilirdi zülfün ile kaşların mânâsını
İki âlem gibi şerh eyler kitabı olmasa
Kurb-ı vahdet kuşesi hasrı temaşâgâh idi
Ey Niyâzî kimde kim cehlin azabı olmasa**

"Güneş olmasa zerre görünür mü?

Bulut olmasa yağmur damlaları nasıl yağardı ?

Zât denizi dalgasının ucu bucağı yok; eğer onun hava kabarcıkları olmasa cihan ortaya çıkmazdı.
Ey dost, 'sen beni göremezsın' azametli hitabınla zâtını perdelemeseydin, senin yüzünü herkes
görürdü.

İki âlem gibi şerh eden, açıklayan bir kitap olmasa senin zülfün ile kaşlarının mânâsını kim
bilirdi?

Ey Niyâzî, bir kimsede cehaletin azabı olmasa, vahdet yakınlığının köşesi, hasrı seyretme yeri
olurdu."

İNSAN HAKK'IN ÂLETİDİR

Ey benim canım! Senden, benden ve bütün herkesten sen ve ben diyen odur; çünkü can Hakk'ın zâtından ayrı değildir, ten onun sıfatıdır. Allah Teâlâ zâtındaki kudretini göstermeyi istediye; görmeye göz, tutmaya el, iştmeğe kulak, yürümeye ayak lâzım olduysa, senin ve benim vücudumuzu kendisine vasıta yaparak **"Ben ona ruhumdan üfledim."** (Hicr, 29) hitabına göre sana ve bana tecellî ederek bizi diriltip gezdirdi. Yüce muradı senin ve benim vücudumdan, hayır veya şer ne meydana getirmek istediye getirdi. Nitekim **"Sizi kendim için yarattım."** buyurdu. Bâtın mânâsı sizin vücudunuzu kendi zâtına âlet olarak yarattım; gözlerinizden gören, elinizden tutan benim; yani bütün söz, fiil ve tasarruflarımı sizin vücudunuzla icra ederim, demektir.

Men ârefle mârameyte iz rameyte remzini Fark ediver mümkün ise ber-sebil-i infirâd

Niyâzî-i Mısırî'nin, **"Nefsini bilen Rabbini bilir."** ile **"Attığın zaman sen atmamıştın."** sözlerinin sırrını eğer mümkün ise fark edip tek tek açıklayıver, diye sorduğu budur. Cevabı aşağıda verilecektir. Çünkü bizim vücudumuz Hakk'tan bize verilmiş bir emanettir ve geçicidir. Emaneti sahibine iade eden azaptan kurtulur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **"Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."** (Ahzab, 72)

Bu âyetteki emanetten maksat, Hakk'ın varlığı, fiilleri, sözleri, zâtı, sıfatları, isimleri ve bütün tasarruflarıdır. Çünkü yer, gök, dağ, taş; hepsi Hakk'ın varlığıdır; fakat Hakk isimlerini, fiillerini, sözlerini, zât ve sıfatları ile bütün tasarruflarını insana yükledi. Bütün kudreti ve tasarrufuyla insan yüzünden zuhur eder. Görmüyor musun, Hakk'ın gerek kahrı, gerek lutfu bütün tasarrufu zahir ve bâtında insan yüzünden zuhur eder. Rızkını insan yüzünden verir. Bari bundan hisse, ibret al! Böyle ol!

İnsan, Hakk'ın görür gözü, tutar eli, söyler dili ve yürür ayağı imiş; her surette Hakk'ın âleti imiş. Bakmaz mısın ki Allah'ın gerek keremi ve gerek lutfu veya gazabının hepsi insan yüzünden zuhur eder. Hakk bizim yüzümüzden söyler, görür ve iştir; söz, fiil ve her tasarrufu bizim yüzümüzden ortaya çıkıyorsa, vücudumuz Allah'ın kudretini göstermeye ve tasarrufuna âlettir. Bizde bu tasarruf ve hareketi yapan Hakk'tır. Bizdeki bu vücudun Hakk'ın emaneti ve geçici olduğunu bilmeyip Hakk'ın varlık ve tasarrufunu kendi üzerimize alarak vücudun aslı ile her tasarrufu bizim zannederek nefsimize cahillik ve zulüm yaptık. Bunun için Peygamber, **"Nefsini bilen Rabbini bilir."** buyurdu; yani nefsinin bilen Allah'ı bilir. Bizim Hakk'a âlet olup vücudumuzda, hayır ve şer tasarruf eden Hakk'tır. Bunu bilir, bizde külli veya cüz'î irade bulunmadığını, irade ve hareketimizin Hakk ile olduğunu ve aslının Hakk'ın olduğunu bilip varlığı Hakk'a verirken, zulüm ve cahillikten kurtulursun.

Ey benim canım! Zahir ilmine güvenerek gururlanma. Akl-ı maaşınla bunu idrak edemezsin; anlamadığın için hulul ve ittihat zannetme. Çünkü hulul ve ittihat şeriatta nasılsa Hakikatte de öylece küfürdür. Allah hulul ve ittihattan uzaktır. Bunda birliktelikten maksat, bir tarafın gizlenip bir tarafın var olmasıdır; belki bir taraf yok olup bir taraf var olmaktır. Bunda ilim, his ve aklın yolu yoktur. Kâmil bir mürşid huzurunda can ve baş feda edip onun himmetiyle nûrânî ve zulmânî perdeleri bir bir geçmeden bu sırlar bilinmez; çünkü keşif ve cezbeye muhtaçtır.

Aman erenler!

Gerçek mürşidim, fani vücudumun varlık sebebi, ariflerin sultanı Şeyh Hamdi bütün her şeyiyle size emanettir. Ona teşekkürü gücüm yetmez.

Mürşidim cananım oldur

Söyler dilim canım oldur
Kavlim (hem) sultânım oldur
Hüseyin Sultân Hû
Selîm Dîvâneye meded
Ondan erdi kalmadı derd
İsmi olsun dilimde vird
Hüseyin Sultân Hû

HAKK VE HALK

Duadan sonra tekrar sözümüze dönelim: Şimdi, tamamıyla bütün vücüd Hakk'ın vücududur, dediklerini, her şey top yekûn Tanrı'dır, diye anlama. Halk yoktur, Hakk vardır ya da Hakk yoktur, halk vardır şeklinde zıddıyla da anlama. Zahir ve bâtın (iç ve dış) bütün tasarruf Hakk'ındır. Halkın varlığı geçicidir, Hakk'ın varlığı yanında bir serap ve hayal gibidir.

Geçici olan şey de yok sayılır. Çünkü halk, vücudunu, varlığını Hakk'tan alır. Sahibi emanetini aldığı anda sende ne vücut kalır ne de yetki. Meselâ bir düğüne gidecek olsan, bir kimseden emanet elbise alıp giyerek düğüne gidersin; dönüşte sahibine teslim edersin.

Ey benim canım, bu mesele kâmil bir mürşidin yardımına muhtaçtır. Bunu sadece söz olarak öğren pek çok kimse sapıklığa düşmüştür. Çünkü ne kul Tanrı, ne de Tanrı kul olur.

Bazı sapıklar bunu anlamayıp bizdeki külli iradedir, o hâlde Hakk'ın iradesidir, derler. Gerçi herkesteki irade Hakk'ındır; fakat, Tanrı kendi irade ve yetkisini kimseye vermez, kimseye devretmez.

Bir şey senin isteğinle ortaya çıksa, benim irademle oldu sanırsın. Ama o senin değil, Hakk'ın iradesidir, dileğidir. Küllî irade, insan-ı kâmilde bile yoktur. Bilmez misin, Allah'ın Resûlü'nün mübarek dişi kırıldı. Onda küllî irade olsa kırılır mıydı? Bütün tasarruf, yetki Hakk'ındır. Yüce isteği seni düşmana karşı galip kılmak ise yapar ve değilse düşmanı sana karşı galip yapar. Mülk onun, tasarruf onun! Kimden dilerse onun vücudundan iş görür.

Şimdi, böyle küllî irade davasında olan can, bil ki dalâlete düşmüştür. Eğer sende küllî irade olsa hasta olmayı veya ölmeyi ister misin? Ama, hasta olursun ve vakti gelince ölürsün. Bundan anlaşıldı ki insanda ne küllî, ne de cüz'î irade vardır. İnsana gereken, hayır ve şer, her tasarrufu Hakk'tan bilmektir. Hakk'a karşı gelmeyip aczini itiraf ederek kullukta bulunmak için melâmet yoktur.

**Ne ol bu olur ve ne bu olur ol
Hakikatde budur vahdetdeki yol**

Halkın sonu fena önü ademdir Hakk'ın sonu beka, önü kıdemdir

Nitekim Muhammediyye sahibinin şu sözleri buna işaretler:

**Hakikatde odur mevcûd bu söze demezem lâ lâ
Velâkin bil, bu ân durur değil ol bu bu ol kellâ**

Şimdi bu meseleyi tasavvuf ehline sorup cevap alırsan, kâmil mürşidin yardımına ihtiyaç olduğundan sapıklığa düşersin. Çünkü bazı âşıklar, her şey birden Hakk'ın vücududur, dediklerinden yanlış anlar ve Allah korusun, Hakk'ı veya halkı inkâr ederler. Ya da Hakk'ın kudretini fark etmezler ve Hakk'tan korkulan kalkar; diline ne gelirse onu söylerler. Bunun sebebi, kendisi taklitçi olduğundan Hakk'ı da taklit sanır. Kendisi bütün yorumlarından ve şüphelerinden kurtulup Hakikate ulaşıyorsa, Hakk'ın beraberliğinden ve tam bir yakınlığından uyanık olup son derece edepli olurdu.

Bir âşık Hakk'ın cezbesi ve bu yakınlıkla bu uyanıklığa ulaşırsa onun işareti yalnız bile olsa yakınlık ve beraberlikten asla gaflette bulunmamasıdır; son derece acizlik ve niyaz hâlinde olup edebinden ayağını uzatmaya bile Hakk'tan utanmasıdır.

Bizler, taklitte olduğumuzdan, yalnız Hakk değil, halk yanında bile edepsizlik edip ayak uzatırız. Sultan meclisinin âdabına uymayız. Bunun sebebi, yakınlığımızın sadece sözde olmasıdır. Yoksa yaşayarak ve bilerek değildir. Veya o can kendinin gölge gibi son derece âciz olduğunu, her hâlinde,

nefes alıp vermede, Hakk'a muhtaç bulunduğunu unutup, kendisinin çok büyük olan ihtiyaç ve aczini bilmeyip, Hakk'ın tam kudretini kendisinde görerek yanılmakla, halkın varlığı Hakk'ın imiş; meğer halk, Hakk imiş diye, yanlış anlar.

Bu sözler sen Tanrı'sın veya halk Tanrı'dır demek değildir. Fakat Hakk'ın tasarrufunun ortaya çıkışı, zahir ve batında kudretinin kemâlini göstermesi halkın yüzünden zuhur eder. Bu halkta asla irâde ve vücut olmayıp gerek hayır ve gerek şer, cümlesinin Hakk'ın olduğunu ispat etmek içindir. Çünkü halkın Hakk'sız, asla harekete gücü, kuvveti yoktur. Yoksa, halk Tanrı'dır demek değildir.

Böyle yanlış anlayan can, ben Hakk'ım, gaypta Tanrı yoktur; eğer bir iş tutarsam rızıkım ortaya çıkar veya bir yerden istersem rızıkım gelir; yoksa aç kalırım diye yanlış düşünür. Bu inanış, Hakk'ın cümleyi kuşatan, her şeydeki ilmi değildir. Allah'ın kendi zâtına mahsus olan bir ilmi vardır. Onu ne enbiyâ ne evliya bilir. Diğer taraftan, bazıları, Allah her şeyle, herkesle beraberdır ve yine her şeyden münezzeh, ayrı ve uzaktır, şeklinde söylenenlerin Hakikatini bilmeyerek yanlış inanca saparlar.

Allah korusun, bu inanç, Hakk'ı bildim zannedip bilmemekten ortaya çıkar. Onun için herkese bir kâmil mürşit lâzımdır. Bu anlattıklarımız dinden çıkan, sapıtan ve dalâlete düşenlerdir. Bunlar hep yarım mürşitlere rast geldiklerinden böyle dalâlete düşerler. Zahirî ilimlerle donanan bazıları da bu ilimleriyle gurura kapılıp mürşide teslim olmaz.

Nefsin gururundan ve ilmin varlığından gereği gibi kurtulamayıp ahlâkını güzelleştiremezse, ruhunu temizleyemez ve ilâhi sırlar kendisine keşfolmaz. Tasavvuf kitaplarına bakıp söz öğrenmekle kendini kâmil oldum sanarak gururlanır. Nefsinin hilesine aldanıp marifet menzilinde kalır, Hakikate ulaşamaz. Çünkü hâl olmayınca (yaşamayınca), söz ile Hakikate ulaşamaz veya inkâra düşer, Allah korusun!

BAZI CAHİL ŞEYHLER DE MERKEP İZİNDE SU GÖRÜP DENİZİ BULDUK SANIRLAR.

İlâhî sırlardan azıcık haberdar olan kimse kendisini kâmil oldum zanneder; nefsin hilesine aldanarak Hakikate ulaşamayıp berzahta kalır. Birkaç tasavvuf kitabına bakarak oradaki şeriata aykırı gibi görünen sözleri, âlim gibi görünenlerin akl-ı maaşî anlayamaz, kusurun kendisinde olduğunu da bilmez. Ehlullâhın yanlış inançta olduğunu sanıp cebriyye ile müridi fark edemediğinden, ehlullahı cebriyye veya kaderiyye ya da hulul ve ittihad inancı içinde zanneder. Hakikati ve ilâhi sırları inkâr eder. Şeriat dairesinden dışarı çıkmağa korkar. Gerçi cahilin samimiyeti fazladır; fakat az şeyle kanaat edip kalır. Ama sâdik âşıklar, Hakk yoluna din ve mezhep değil canlarını başlarını bile feda ederler. Sakın gece ve gündüzünü ziyan etme. Bütün korkulan bırakıp gece ve gündüz, Allah aşkı ile mest, sarhoş ve hayran ol:

**Ey yâr-ı cinân ten ile canım senin olsun
Mezheb ile dîn ile îmânım senin olsun
Aşkınla senin varlığımı hep sana verdim
Evrâd ile ezkâr ile esmam senin olsun
Yüzünde olan nûr ile envârını gördüm
Bana sebep ol küllî ile varım senin olsun
Dîvâne Selîm mahv oluban çıksın aradan
Bi'l-cümle olan nâm ile sânim senin olsun**

diye kendini mahvedip mahviyyet, yokluk makamında, Hakk'ın cemâlini seyretmeye dalmayınca karar edemem.

Benim canım, amaç nedir? Allah korusun, ayıp görmek değil veya 'erenleri noksan görüp kendimi tamam görmek, göstermek değildir. Fakat bu yolda "**Himmetin yüceliği imandandır.**" mânâsının gereğince gayet ulu himmet, çok gayret ve ilâhi cezbeyle mest ve hayran olan sâdik âşıklarla sohbet lâzımdır. Maksat, Hakk taliplerine gayret vermektir. **Tesellî bulup makamda kalmayalım ki, nefsin hilesi ve gururudur. Makamsızlığa erelim, yeter.**

VARLIK HAKK'INDIR

Ey Dîvâne!

Çok gevezelik ettin. Kendi sözümüze gelelim ki asıl maksat Hakk'tır. Eğer sen ters anlayıp Hakk'ım dersen, bilirsin ki, kendini ve bu yaratılmışları yaratmadın. Elbette senin ve bu yaratılmışların bir Hâlık'ı (yaratıcısı) vardır. Ama yaratılmışlar yüzünden zuhur etmiştir. Niyâzî-i Mısırî, bütün varlık Hakk'ın ve yaratılmışlar yüzünden zuhur eden Hakk olup Hakikatte bütün varlık tamamıyla Hakk'ın ise **"Kendini bilen Rabbini bilir sırrı nedir, "Attığın zaman sen atmadın, fakat, Allah attı" sun nedir? Ya kul hangisidir veya Allah hangisidir, fark ediver"** diye sormuştur.

Bu, keşfe muhtaçtır; söze ve yazıya gelmez, benzetme kabul etmez. Fakat gerçek mürşidim, fani vücudumun hayat sebebi, ariflerin sultanı, kutup, evliya çeşmesinin başı, Zât-ı kibriyânın nuru Şeyh Sultan Hamdi hazretlerinin himmetiyle, imkân nispetinde açıklayalım. Niyâzî-i Mısırî'nin sorusu şudur:

Müşkilim var size ey Hakk dostları eylen reşâd
Kim cevâbın veren olsun Hakk katında ber-murâd
Ol ne kesret'dir ki onun haddi yok pâyanı yok
Kesret içinde ne vahdet'dir ki ona yok idâd
Çokdur enva'ı bu halkın biri insan üç bölük
Biri ehl-i hayme birisi kura biri bilâd
Üç bölükden dahi üç bölük bölünmüş ey hâce
Biri mü'min biri kâfir biri ehl-i inkiyâd
Kangısı Hakk'dan ırak olmuş bunların söylegil
Kangısı kadir ki Hakk emrine eyleye inâd
Hakk'ın iken her tasarruf bu abes sözler neden
Nefs ü şeytân dediğin kimlerdir eylerler fesâd
Dünye vü ukbâ dahi haşr u neşr olmak nedir
Bunları bildir bana hem ne durur mebde vü meâd
Âhiretde cennet ü nîrân u berzah kim denir
Bunların aslı nedir kim olupdur yevmi 't-tenâd
Kahr u lutfun illeti bir demenin aslı nedir
Bu ikinin vahdeti midir aceb râh-ı sedâd
Ya'ni rahat ayn-ı mihnet mihneti rahat mıdır
Cümleden râzî mıdır Hakk ber-tarik-ı ittîrâd
Hakk Teâlâ 'dan yakın eşyaya bir şey yok denir
Lîk bildir kim durur Allah yâ kimdir ibâd
Men arefle mâ rameyte iz rameyte remzini
Fark ediver mümkün ise ber-sebîl-i infirâd
Müşkili çoktur Niyazi'nin velî biri de bu
Zâhid anlasa Hakk'ı zühdü neden olur kesâd

BENİM CANIM, NİYÂZÎ SULTAN'IN BU NUTK-I ŞERİFİ ELİME GİRDİĞİNDE GERÇEKTEN GÖRDÜM Kİ, DÖRT KİTABIN MÂNÂSINI KENDİNDE TOPLAMIŞ, BELKİ GELMİŞ GEÇMİŞLERİN HEPSİNİN İLMİNİ KAPLAMIŞ BİR UÇSUZ BUCAKSIZ OKYANUSTUR. BİR ÂŞIK BUNLARIN CEVABINI TEK TEK, HER BİRİNİ FARK EDERSE BÜTÜN TEHLİKE VE DALÂLETTEN KURTULUP YERYÜZÜNDE HAKK'IN HALİFESİ OLUR.

Aman meded, mürüvvet erenler!

Bu âciz yüzü karadan bu müşkili halleden sizlersiniz. Arada bu gamdan ve nefsin hilesinden sizlere sığınırım. Bu günahkârı siz koruyun; içimden, gönlümden Hakk'ın dışındakileri çıkarın. Tabiat bağından, tuzağından; hevâ ve hevesinden, nefsin lezzetlerinden kurtarıp gönlümü gizli sırrın nuruyla aydınlatın. Sizlerden isteğim, dileğim; aşkıma, derdimi, ziyade edin, arttırın. Dileğimin kabul edilmek için yüzü kara olduğunu biliyorum, meğerki Hakk kabiliyet vere. Fakat cürmümü ve eksikliğimi itiraf ettiğimden dergâhınıza acz, niyaz ve yoklukla yüz sürerim. Bu niyazımı kerem edip kabul edin. Sizin şânınıza düşen lütuf, kerem ve aftır. Bizim şânımız daima cahillik, gaflet ve haddimizi bilmemektir.

"Ey hâl ve hareketleri değiştiren (Allahım)! Hâlimizi iyiye çevir."

Aman erenler! Kınanan, yerilen huylarımızı iyi ahlâka çevirin. Hevâ ve hevesimizi rûhaniyete

dönüştürün. Cahilliğimizi, bilgiyle, ayrılığımızı vuslatla değiştirin. Can gözüyle daima Hakk'ın cemâlini seyretmeye dalalım

Şimdi, mürşidim gavsü'l-vâsılın Sultan Hamdi Hazretleri'nin himmetiyle bu soruların cevabı doğru bir biçimde açıklanıp yazıldı. Ama bazılarının cevabı yok ve bazılarınmkinin de yazılması lazım.

Şimdi, şunu iyice anla! **Ne halk, Hakk olur ve ne Hakk, halk olur. Çünkü, halkın evveli yokluktur, âhiri, sonu yine fânîdir. Yokluk bunda teklik manasınadır. Zira, yok var olmaz, var da yok olmaz. Yani halkın evveli yokluk demek teklik demektir. Yani sen yaratılmadan önce ruhun ve cesedin yok değildi, var idi. Ama başka başka idi.** Yani, ruhun başka ve cesedindeki ateş, su, hava ve toprak başka idi. Ve halkın ortası birleşiktir. Yani Allah yarattı demek: Allah'ın emri dört unsura geldi. Tek iken ateş, su, hava ve toprak bir yere geldi; birleşip dördünden bir vücut oluştu. Sonra, **"Ben ona ruhumdan üfledim" (Hicr, 29)** mânâsınca ruh üfleyip diri kıldı. Vakti gelince doğup âdem oldu ve halk oldu. Buna sen nasıl Hâlik (yaratıcı) dersin ve nasıl önceden yok idi dersin?

Şimdi, bundan anla ki: **Sen kulsun. Her şeyi yoluyla, usulüyle anla; yoksa Firavun gibi benlik davasına kalkma! Halkın âhiri yine fânî olmaktır. Yani her şey yine geldiği yola gidip bir yere toplanıp birleşmişken yine ayrılır. Çünkü önce her organın var idi; fakat, başka başka idi. Sonunda yine dağılıp başka başka olur. Fakat Hakk'ın evveli kadîmlik (başlangıcı olmayan öncelik) ve âhiri yine bâkîliktir.**

Şimdi, bundan sonra cem'den farka gelip ubûdiyyeti (kulluğu) ve ulûhiyyeti (ilâhlığı) birbirlerine karıştırmayıp kulun aczini ve Hakk'ın kudretini isbat edelim.

Şimdi, **Hakk, değişmek ve başkalaşmaktan uzaktır. Halk daima değişim ve başkalaşım içindedir.**

Ama **Hakikatte değişen yine Hakk'tır.** İmdi sen yaratılmışsın ve hadissin yani sonradan olmasın. Sen bilirsin ki, gözü ve kulağı, eli ve ayağı sen yaratmadın. Bunları yaratan cümlelerin varlığı olan zâttır. İmdi, bundan yanlış anlayıp bu halkı yine halk yaratmıştır diye dalâlete düşme. Yani Hakk'ın kudreti ve zâtı cümlelerin vücudunda gizlidir. Çünkü her şeyi işleten odur ve her şey onun vücududur. O bir zâttır. Benim canım, bu halk-Hakk ifadeleri, henüz yeni başlayanların anlaması içindir. Hakikatte ne yaratılmış var, ne yaratılacak olan var. **"O, her an yaratma halindedir" (Rahman, 29)**, mânâsınca Hakk'ın işleri, Hakk'ın ortaya çıkışı ve hikmeti böyle gerektirir. Her şey onun vücudu. Âra yerde kimse yok. Kendi aldı, kendi sattı, kendi pazar eyledi.

Şimdi, her şey tamamıyla Hakk'ın vücudu iken Hakk yine her şeyden münezzehtir, uzaktır. Münezzehlığı şu mânâyadır ki; cümlelerin vücudu onun zâtının âletidir, belki zâtıdır. Cümlesini yine nasıl isterse öyle kullanır. Her şey, onun vücuduyken her şey, yine O'nun ilminden âcizdir. Kendi işini ve kendi zâtını yine kendi bilir, kimse bilmez.

Meselâ elin ile tutarsın, ayağın ile yürürsün. Sen ne tuttun, el bilmez ve nereye gidersen, ayak bilmez. Bilen, can olduğu gibi cümlelerin canı, Allah'tır. Cümle vücudu nasıl kullanır, kendi bilir; insanlar bilmez. Bakmaz mısın ki kuluna bir belâ verir, kul Allah'ın hikmetini bilmediği ve Hakk'ın kuluna o belâyı vermekten muradının hayır olduğunu kul bilmediğinden, razı olmayıp şikâyetçi olur. Eğer Hakk'ın muradını kul bileydi, o kul, o belânın geldiğine sevinirdi. Çünkü Hakk kuluna düşman değildir. Niçin olacağını kul bilmez, ama Allah bilir. Nitekim buyurur: **"Sizin için daha hayırlı olduğu hâlde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu hâlde bir şeyi sevmeniz de mümkündür..." (Bakara, 216).**

Bilmediğin bir şey sana çirkin gelse, onu çirkin görme; belki, sana hayırlıdır. Ama bir şey sana nispet sevimli gelse sevinme; belki, o şey sana yaramazdır.

Şimdi, velîler bu sırrı bildiklerinden, Hakk onları nasıl kullanırsa, onlar Hakk'ın hükmüne teslim olup razı olurlar. Hakk'ın hikmetini kimse bilemez. Ancak Hakk'ın yaklaşip gece ve gündüz işi gücü Hakk ile olanların beşeriyeti mahvolmuştur. Onlar her sırra erişebilirler. Nitekim buyurur: **"İlimde râsih olanlar, yüksek payeye erişenlerdir." (Âl-i İmran, 7).** Gerçi Hakikatte Hakk'tan başka yoktur; ama ona tamamıyla kimsenin akli ermez. Onun için Peygamber: **"Nefsini bilen Rabbini bilir"** dedi; fakat, **"Allah'ı bilir"** demedi.

Bu yazılanlardan maksat, Hakk'a akıl ermez. Her sırrı tamamıyla bildik zannedip gururda olmayalım. Nefsin hilesidir. Bildik dediğimiz cahilliğimizdendir. Bizden bilen, Hakk'tır. Bize ne kadar

bildirirse o kadar biliriz. Öyle ise biz daima aczde ve niyazda, kulluk ve yoklukta olalım.

Şimdi, sen bütün varlıkların toplamısın. Özünü bil. Zira senden hariç ne Hâlık (Yaratıcı) ve ne mahlûk (yaratılmış) var. Şimdi, sende hem Hâlık var, hem mahlûk var. Hem hadis (sonradan yaratılan) var, hem kadîm (önceden var olan) var. Hem fena var, hem beka var, hem kul var, hem Tann var. Hem ceset var, hem rûh var. Hem zahir var, hem bâtın var. Hem evvel var, hem âhir var.

Bunları kendi vücudunda Yaratıcıyı yaratılmışa, yaratılmışı Yaratıcıya; yani kulluğu ve ilâhlığı birbirine perde yapmayıp daima acz ve kullukta ol. Erlik ve keramet budur. **Yoksa ben Tanrı'yım diye Firavun olmak değil. Ya da ben kulum diye benim gaybda Tanrım var; seni başka, Hakk'ı başka bilip şirke düşmek değil. Vücudunda hem Hakk'ı bul, hem seni bul. Birbirlerine perde etme!**

İmdi, senin aslın ateş, su, hava, topraktan oluştuğundan yaratılmışsın, sonradan olmasın. Bunlar toplanıp bir araya gelmeden önceki teklik hâline bakarsan, Hakk'sın, kadîmsin, yani başlangıcın yok. Sonra yine değişip başkalaştığından fânisin. Canın aslı ve dört unsurun aslı Hakk'ın zâtıdır. Fakat unsurlar değişir. Can ne bir yerden geldi ve ne bir yere gider.

Behey Dîvâne, bozulup yazılan da sensin. Gidip gelen de sensin. Lâkin değişen tarafına halk denir. Her şeyin aslına dönüp bakî olduğu tarafına Hakk denilir. Nitekim buyurur:

"Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak, ancak azamet ve ikram sahibi Rabb'in zâtı bakî kalacak." (Rahman, 26-27). Yani bütün eşyanın görünen yüzü yaratılmıştır, fânîdir ve değişip başkalaşır. İç yüzü Hakk'tır, bakîdir. Şimdi, Hakk'ı bulmak kolaydır, çünkü cümlenin vücududur. Fakat dönüp halkı bulmak güçtür. Çünkü bağımsız bir vücudu yoktur. Onun için Niyâzî-i Mısırî:

**Hakk Teâlâ'dan yakın eşyaya bir şey yok denir
Lîk bûdur kim durur Allah yâ kimdir ibâd**

diye buyurdu. **YANİ SEN DE HEM HAKK'I BUL, HEM KULLUĞUNU BUL** diye uyarır.

Şimdi, her kim hem Hakk'ı hem halkı, hem fenayı hem bekayı, hem hadîsi hem kadîmi, hem kendinin bütün aczini hem Allah'ın sonsuz kudretini kendi vücudunda bulup kulluğu, ilâhlığı birbirlerine perde yapmazsa, o kimse bütün şüphe ve tereddütlerden kurtularak tevhit ehli olup kullukta bulunur. Çünkü, kullukta bulunmamak Hakk'ı ve halkı fark etmeyip kararsızlık ve şüphedir. Veya ters anlayarak kulluğunu kaldırıp ben Hakk'ım diye tozu koz anlamış olmaktır; Hakk'ı yanlış anlayıp farkı bilmeyenler nefsin hilesine aldanıp kendini evliya zanneder.

"Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi." (Enfal, 48).

Onlar ise insan-ı kâmilin inanç ve yolunu bilmediklerinden kulluk, zayıflık ve yoklukta olanlara acemi ve bulanık derler. Doğru yolu araştırmaya devam ettiğini sanıp insan-ı kâmilin nazarından ve himmetinden uzaklaşıp mahrum kalırlar. **Onun için insan-ı kâmilî şeriat ehli de tarikat ehli de bilemez; her ikisi de insan-ı kâmilî göremez.** Onun için mürşidimiz Hamdi Sultanı, o bölgedeki tarikat ehli noksan ve olgunlaşmamış sanarak kendi acemiliklerini onda görürler.

"Vuslatı olmayanın marifeti yoktur. Farkı olmayanın da kulluğu yoktur." Yani, bir kimse Hakk'a ulaşmadıkça şeriat yolunda kalmıştır. O kimse Allah'ı bilmez. Bir kimse Hakk'a ulaştıktan sonra geri farka gelip kulluğunu ve zayıflığını bulmamışsa, o kimsenin kulluğu yoktur. Önceki hâli gizli şirkti, ikincisi dalâlet ve dinden dönme yoludur. Tevhit ehli hem ceme varmış hem de farka gelmiş olmalıdır. Nitekim Hüdâyî Sultan buyurur:

**Şunun kim cem'i yok irfanı yoktur
Şunun kim farkı yok ilhâdı çoktur
Biri şol Türk'e benzer şehre gelmez
Biri şehre âdemi karyeye gelmez**

Hakikatte kemâl ehli hem köye hem şehre gelendir. Şimdi, tevhidin aslı hem cem'e varmış olmalı ve hem geri farka gelip kulluğu ve ilâhlığı birbirlerine perde yapmayıp zayıflığını anlamalı ve kullukta bulunmalıdır. Nitekim, Hz.Ali (kerremallâhü veche) buyurur:

"CEM'SİZ FARK ŞİRK, FARKSIZ CEM' ZINDIKLIK; İLHAD, CEM' VE FARK TEVHİDDİR."

Evliyâullahtan bir âşık, Hakk'a demiş ki;

"YÂ RAB, BEN YOĞUM, SEN VARSIN." Hakk, o kula:

"EY KULUM! GÜZEL, BENİ TEVHÎD ETTİN. YA HANİ SENİN KULLUĞUN !" demiş.

Şimdi, Hakk'a kavuştuktan sonra geri farka gelip kulluğu bulup kulluğunu ulûhiyyete perde etmemek her âşığın elinden gelmez. Son derece zordur; kâmil mürşide ihtiyaç vardır.

Ey benim canım! Niyâzî-i Mısırî'nin;

Müşkili çokdur Niyazi'nin velî biri de bu Zâhid anlasa Hakk'ı zühdü neden olur kesâd dediği, cemden sonraki farka işarettir. Zira cem makamında secde edenle secde edilen bir olur. İbadet eden, ibâdet edilen bir olur. Harf, ses ve söz kalmaz. Bu makamda sâlik, şeriâtı gereğince yapamaz, ilhâda meylederek gerçek inançtan sapar.

Buraya ulaşan âşığın yaptığı zühd niçindir? Önce yaptığı Hakk'a kavuşmak için idi; Hakk'a kavuştu, istediğine ulaştı. **"Ebrârın iyilikleri, mukarreplerin seyyiatıdır."** Yani, Hakk'ı isteyen iyilikleri, yani ibâdeti, Hakk'a kavuşan âşığa gûnahtır. Çünkü Hakk'a kavuşan âşığa gerek ibadetler gerekse sülûk bunların hepsi şirktir. Böyle olunca sona ulaşanların ibadeti ne içindir, demektir. Şimdi, sona ulaşanlar insan-ı kâmil, insan-ı kâmil sadece bir kuldur. Niyazi'nin şu mısraı buna işarettir:

"Abd-i mahzam ben tasarruf bilmezem"

ABD-İ MAHZ

Şimdi, gerçek kul ona derler ki, elinden, dilinden, gözünden kimseye zarar vermeden her ibadeti yapar ve her âdabı yerine getirir. Fakat yaptığı ibadetinde bir maksat olmaz. Yani, Cehennem korkusundan veya Cennet ümidinden ya da dünya için yapmaz. Halis, muhlis, sadece Allah için yapar. Yani, onun ibadeti Hakk'ın emrine uymak içindir. Çünkü ibadetinden bir şey bekleyen Allah'a şirk koşarak ibadet etmemiş olur. **"Hasenâtü'l-ebrâr (iyilerin iyilikleri)"** demek budur.

Hakk'ı isteyen, ibadeti Hakk'a kavuşmak için yapardı. Sona ulaşanlar ise Hakk'a kavuştu. Bunların ibadeti Hakk'ın emrine uymak değil, ebrârın ibadeti gibi Hakk'a kavuşmak için veya herhangi bir şey için olursa sona ulaşanlara öyle ibadet gûnahtır. Sona ulaşanların ibadeti ancak emre uymak için olur, demektir.

Bu makam son derece tehlikeli makamdır. Bazısı bir Hakk mürşid-i kâmile rast gelmediğinden, bu makamda ben Hakk'a kavuştum, ibadet edersem şirk olur diye dalâlet ve sapıklığa kalkıp gerçek inançtan döner. Oysa bu ibadet etme demek değil, ibadetinde başka maksat olmasın ve ettiğin ibadeti görme, demektir. Nitekim Hasan-ı Basri buyurur: **"Hakikat ibadet edip ibadeti (görev yapmış gibi) görmemektir."** Hakikat oldur ki ibadeti edip ve ettiği ibadeti görmemektir. Yani görmeyi terk etmektir. Yoksa ibadeti terk et, demek değildir. Hüdâyî Sultan buyurur:

Hakikat sanma ki terk-i ameldir

Terk-i rü'yet-i ameldir ki güzeldir

SÖZÜN ÖZÜ, BİR KİMSE ŞERİATİ YERİNE GETİRMEZSE O KİMSE YANLIŞ ANLAYIP DALÂLETE VE SAPIKLIĞA DÜŞMÜŞTÜR. Zira önce vuslat, kavuşma neye derler, onu bil. Vuslat, kesifliği bırakıp latif olmaktır. Yani kesif, dalâlettir; latîf, hidayettir. Muhasebe ile dalâleti bırakıp hidayet hareketiyle hareket ettikten sonra, senin yok olup Hakk'ın var olmasıdır. Sen yok ol dedikleri: Sendeki suret ve sıfat senin değildir, Hakk'ındır. O sureti ve sıfatı Hakk'a verip senin aradan çıkmandır. Bir de senin sıfatını Hakk'ın sıfatına değiş demek, yani, senin sıfatın beşeriyettir; yaramaz huylardır ve hayvan sıfatıdır. Bunlardan kurtulup Hakk'ın insan-ı kâmil sıfatı olan iyi huylarıyla huylanmandır. Yaramaz huyu iyi huyla değiştirmendir. Nitekim, şeyh Mahmûd-ı Şebüsterî buyurur.

Eğer tebdil edersen hüsne sıfatı

Hemân tebdil edersin zâta zâtı

Yaramaz huyunu iyi huya çevirirsen sendeki sureti ve sıfatı değiştirmiş olursun ve eğer ahlâkını değiştirmezsen Hakk'ı bilsen de fayda etmez. Çünkü nefsin gururu ortaya çıkar. Hakk'ı ortaya çıkarıp

herkesin Hakkını yerine getiremezsen halk senden emin olmaz.

Şimdi, **kavuşmaktan maksat, sadece Hakk'ı bilmek değildir. Hakk'ı bilmek, inkâr etmeyip her şeyi Hakk bilip her şeyin Hakkını vermektir ve bütün organlarından halkın emin olmasıdır.** Bu ise kalp düzeltilip, ruh temizlenip, nefis terbiye edilmedikçe olmaz. Kalbin düzeltilmesi Hakk tarafından sâlikin gönlüne gizli sır gelmedikçe olmaz. Kavuşmaktan maksat, ancak sırr-ı hafî denilen gizli sırdır. **"Allah, dilediği kimseye nurunu eriştirir." (Nur, 35)** dediği buna işarettir. Herkesin Hakkını verip, herkes ondan razı olup, herkeste Hakk'ın yüzünü görüp daima kontrol altında olmadıkça kimseye bu nur gelmez. Bu nur gelmedikçe, kimse hidayet bulup ve Hakk'a kavuşup herkesin Hakkını vermez. Mülhid ve zındık, bu gizli sırrı bilmediklerinden sözle ve gerçekte yaşamadan sadece bilmekle Hakk'a vasıl olduk sanıp nefsin gururuna aldanmışlardır. Hevâ ehli ile ehlullah arasındaki fark, bu gizli sırdır. **"Kendi yollarımıza eriştireceğiz" (Ankebut, 69)** âyetinde yoldan maksat, bu nurdur ki buna cezbe-i Hakk derler. Şimdi, **yaramaz huylardan kurtulmayanlar, Hakk'a ulaşmış değildir. Kavuşmaları kendi zanlarıyladır, taklittir. Bundan anla!**

BİR KİMSE ŞERİATA UYMAZ VE YARAMAZ HUYLARDAN KURTULMAZSA, OL KİMSENİN KALBİ DÜZELMEZ; RUHU ARINIP, NEFSİ TERBİYE OLMAZ. NEFİS TERBİYE EDİLMEYİNCE KİMSEDEN BU SIRR-I HAFÎ DENİLEN GİZLİ SIR ORTAYA ÇIKMADI. O KİMSE, DAVADAN VE GURURDAN KURTULAMAZ; YALANCIDIR.

Seriatta, önce YALANCI MEHDÎ ortaya çıkar, dedikleri budur. Bunun yalancı olması, Muhammed'in yoluna uymamasıdır. **Çünkü eğer gerçek mehdî olaydı, Muhammed'in yolunda olurdu.** O hâlde şeriata uymadan Hakk'a kavuşup hidâyet buldum, demesi yalandır. **Mehdî'den maksat, hidâyet bulmaktır. İsa'dan maksat, ruhun nefisten temizlenip Rûhü'l-kudse (kudsî ruha) ulaşmasıdır.**

Şimdi, bundan anla ki, yaramaz huylardan kurtulmayan ve şeriata uymayanlar, Hakk'a kavuştum diye vuslat davasında bulunsalar, onlar yalancıdırlar. Zira, bir kimse hidâyet bulmadıkça Hakk'a ulaşamaz ve eğer hidâyet bulsaydı şeriati, Hakk bilip ona uyardı. Böyle marifetullaha ulaşip ayne'l-yakîn makamında iken kendini Hakikate ulaştım zannedip Hakke'l-yakîn makamındayım diye dava eden âşıklara, Bârî-i Teâlâ hidâyet edip **"Allah, dilediği kimseye nurunu eriştirir." (Nur, 35)** âyetince Hakka'l-yakîn makamına ulaştırmayı isterse Hakk tarafından o âşığın gönlüne hidâyet nuru tecelli eder. Ona Hakk'ın cezbesi, gizli sır, rûhü'l-kuds ve izafî ruh derler. **İsa'nın gökten inmesi ve Mehdî'nin çıkması budur. O âşığa o saat hidâyet erişerek kendi vücudu, kendi İsa ve eksikliği keşfolur.**

Kendi hâllerine bakar ki kendi hâllerinde asla erenlerin hâllerinden bir hâl yok. Bu durumda ne Muhammed'in emirlerini yerine getirebilmiş, ne tarîkat kurallarına uyup kalbini saflaştırmış, ruhunu cilalamış ve nefsini temizlemiş... Daima heveslerine kapılıp gaflette bulunmuş, nefsin gururuna son derece aldanıp halkın gönlünü yıkmakta!

Köpek sıfatıyla basit hileler yapar. Tilki sıfatıyla bakar; görür ki kendi yine önceki yaramaz huylarından ve hayvani sıfatlarından kurtulmamış ve asla ahlâkını değiştirmemiş. Meğer kendini kâmil gördüğü, nefsin gururu ve hilesi imiş. Uykudan uyanır gibi gafletten uyanır. Böylece kendini ayıp ve noksan içinde görür. Tövbe ederek feryad u figân ile ağlayıp şeriata döner. Nefsin hesaba çekerek günden güne yaramaz huylarını iyi huyla değiştirir. **Halka muhabbet edip eksikliği kendinde ve tamlığı halkta görmeye başlar. Çünkü, o zaman Hakk'tan başkasını görmez. Kendini baştan ayağa kadar isyana batmış görüp feryat eder ve görür ki, bunun Mehdî'yim dediği-meğer Deccâl imiş.** Yani hidâyet olup Hakk'a vasıl oldum, dediği yalan dava imiş. Tamamıyla nefsin hilesine, oyununa ve gururuna aldanıp davada kalmış.

Dertmend sâlik bunları böyle görerek kendinin evvelden yalancılık ile velilik davasını ettiğinden gerçek erenlerden haya ve edep edip yüzünü yerlere sürer. Feryat ve figân edip gerçek erenlerden medet istemeye başlar. Erenler de bunun feryadına merhamet ederek kendilerini gizlemeyip bunun gönlüne nazar ederler. Allah'ın velîlerinin yolunu, itikadını, tevhidini ve edeplerini gösterip bunu doğru yola iletirler. O himmet sebebiyle buna Hakk tarafından hidâyet yetişip sırr-ı hafî (gizli sır) tecellîsi zuhur eder. O zaman bunun beşeriyeti ve yaramaz huylan iyi huya dönüşür. Zâtı ve sıfatı mahvolup bunda asla irade, kudret, gurur, dava ve benlik kalmaz. Zahirinde Hakk'tan gayrı bir şey kalmaz. Kendine, halka, muhabbeti artar ve yaramaz huyları gider. O zaman herkes bunun elinden, dilinden, gözünden emin olur. Herkes bundan hoşnut ve razı olduğundan Hakk tarafından sevilip

Allah'ın velî kullarından olur. O zaman bunun vücudundan gerçek Mehdî ortaya çıkarak Muhammed'in şeriatını uygular; İsâ, gönlünün göğünden kalbe iner ve Deccâl'e Mekke kapısında mızrakla vurup öldürür. İsâ, Mehdî'ye uyup namaz kılar, imâm olur. Yani nefsi rûh ve ruhu rûh olursa, değişim olur. İsâ'nın Mehdî'ye uyması, Hakk tarafından sırr-ı hafî tecellîsi ortaya çıkınca nefsinin rûh olmasıdır. Ruhu dahi rûhü'l-kuds olup hidâyete uyar.

Mızraktan maksat muhasebedir. **Deccâl'den maksat nefistir.** Çünkü nefis baş kaldırıp bilmekle ve akılla Hakikate ulaştım diye sâlikî aldatıp gurura ve davaya bırakmış idi. Şimdi rûh, rûhü'l-kuds olur. Kendinin, gaflette olup nefsin hilesi ve gururuyla yanlış fikirlerle içinin kirlendiğini bilir. Gönül kapısı önünde muhasebe mızrağıyla Deccâl olan nefsi katleder. O zaman sâlikin vücudundan gerçek Mehdî ortaya çıkar. İsâ da inip Deccâl'i katleder ve Muhammed'in şeriatına uyar. Bundan anlaşıldı ki, şeriata uymayanlar Hakke'l-yakîn makamına ulaşamaz; yalancıdır. Onlar kararsızlıkta kalmıştır. Temkîn ve istikâmet bulmamıştır. Temkîn bulan âşık şeriatı inkâr etmez; gereği gibi icra edip her şeyin Hakkını verir.

Henüz şeriatın Hakkını icra edemiyorsun ki, Hakk'tır. Nerede kaldı ki diğerlerinin Hakkını icra edesin. Şimdi, ey Dîvâne anla! Yine sözümüze gelelim:

KULLUĞU BULMAK

Kulluğunu bul demek, zahir halkı gibi kendini başka ve Hakk'ı başka bilip şirk et, demek değildir. Kulluktan maksat, senin cüz'lüğün ve fâniliğindir. Unsurların aslına dönerek değişip başkalaşırsın Rûh edip bakî olursun ve küçük iken büyük olursun.

Ulûhiyyet oldur ki, can Hakk'ın zâtından ayrı değil. Göz, kulak, el, ayak Hakk'ın âletidir ve onlar da Hakk'ın zâtıdır. Senin ne tende ve ne de canda alâkan var. Bârî-i Teâlâ zâtında olan kudretinin kemâlini senin vücudunda yürütmeyi istedi. Ten cana âlet edilerek tenin yollan cana verildi. O ten ile o cana bir isim konulup Hakk senin vücudundan o isimle ortaya çıkıp nasıl hareket etmek istediye, öyle hareket etti.

Eğer, Hakk senden, Hâdî ismiyle zuhur ettiyse, hidâyet hareketini eder. Ve eğer Mudili ismiyle zuhur ettiyse dalâlet hareketini eder. Sen o isimle Hakk'ın senden zuhurunu bilmeyip Hakk'ın varlığı üzerine ben zannedip şirk edersin.

KENDİNİ BİL

Şimdi, kulluktan maksat senin cüz'lüğün idi. Anladınsa, kulluğunu buldun. Bundan sonra ulûhiyyeti kendi vücudunda bul. Yani, Bârî-i Teâlâ senin vücudunu kendine âlet olarak yaratıp Hakk senden senin isminle zuhûr etmiştir. O sen değilsin, Hakk'tır. Sen onu bilmediğinden ben zannedip şirk ettin. Evvel sensin, âhir sensin, zahir sensin, bâtın sensin; gizli sensin, ayan sensin. Kendini bil.

Sen, rûh cihetinden ve unsurların tekliği bakımından evvelsin. O ayrı ayrı olan unsurlar bir yere toplanıp birleştiğinden âhirsın, sonsun. Resulullah'ın "**Biz sâbikûnun sonuncusuyuz.**" dediği buna işarettir. Unsurlar bakımından zahirsın, görünensin. Rûh bakımından bâtınsın, görünmeyensin. Unsurlar açısından fânîsin. Değişip başkalaşman bakımından halksın. Rûh kalıptan ayrılıp rûh ruha, unsurlar unsurlara ve her organın aslına dönüp bakî olduğu cihetten Hakk'sın. Yani unsurlar bakımından topraksın. Rûh yönünden Hakk'sın. Semi'sin, Basîr'sin, Mürîd'sin, Hay'sın, Kayyûm'sun, Kghhârjsm, Rezzâk'sın, Vehhâb'sın. (Yani, işitensin, görensın, isteyensin, yaşayansın, ezelîsin, kahredicisin, rızık verensin, çokça bağışlayansın).

Sözün özü isim, fiil ve sıfatlarıyla Hakk senden zuhur eder; Hakk'ın görür gözü, söyler dili, işitir kulağı, yürür ayağının ve Hakk'ın bütün tasarrufu senin vücudundan ortaya çıkar. Nitekim Hz.Ali (kerremallâhü veche) buyurur:

"Ey insan, sen kendinin küçük bir cisim olduğunu sanırsın. Fakat bütün âlem senin içine sığdırılıp gizlenmiştir." Yani sen bütün varlıkların toplamısın. Hakk ve halk hepsi sensin. Ama sen bilmediğinden, kendini küçük sanırsın.

Şimdi gafil olma, özünü bil. Hakk'ı sana ve seni Hakk'a perde yapmayıp daima yoklukta, zayıflıkta ve niyazda ol.

Şimdi, bu sözü anladınsa, Hakk ve halk kimdir, fark edip dalâletten ve ilhaddan emin, insan-ı kâmil olursun. Bu sözü anlamadınsa, başka bir şekilde bir daha anlatalım. **Sâdık âşıklar ubûdiyyeti ve ulûhiyyeti vücutlarında bulup "Ene'l-Hakk" (Ben Hakk'ım) sözünü "Hüve'l-Hakk" (O Hakk'tır) sözüne dönüştürerek "ene"yi (ben), "hüve"yi (o) birbirlerine örtü yapmasınlar.**

Ey benim canım!

ENE'L-HAKK, HÜVE'L-HAKK'A DÖNÜŞMELİDİR. Onun için ki yalnız senin vücudun Hakk'ın bir âzası gibidir. Hakk'ın tam vücudu değildir. Zira, eğer sen ve ben Hakk'ım dese olmaz. Cümlelerin vücudu birden Hakk'ındır. Yoksa, yalnız senin ve benim vücudum değil. Sen Ene'l-Hakk davasını etsen, bu, sanki bir el veya ayağın "**ben tamam idim**" diye âdemlik davası etmesine benzer. **Bir el ve bir ayağa âdem denilir mi? Âzânın cümlesine birden âdem denir.**

Yer, gök, bütün insan ve hayvanların hepsi birden Hakk'ın vücududur. Gerçi bir âdemin vücudunda yer ve gök, hayvan, insan, cümlesi vardır; fakat muhtasar (özet) halindedir; mufassal (aynntılı) değildir. Onun için mufasssala, âfâk ve büyük âlem denilir. Muhtasara, enfüs ve küçük âlem denilir. Öyleyse büyük âlemin, küçük âlemin hepsi birden Hakk'ın vücududur. Yalnız enfüsün değildir. Öyleyse sen cüz'sün, küll değilsin. Âlem-i âfak ve âlem-i enfüs cümlesi birden küldür.

Bakmaz mısın ki, Hakk'ın her bir kudreti bir sıfattan ortaya çıkmıştır. **Meselâ kuşlar uçar; ama, insan uçmaz. Fakat, insandaki kudret, başka hayvanda yoktur.** Çünkü insan tam bir mazhardır. İnsanın da her birinden bir kudret ortaya çıkmıştır. Kiminden güzel yazı ve kiminden diğer sanatları yapar. Sende bir çeşit kudret yaratmıştır ve benden bir çeşit kudretini ortaya çıkarmıştır. Senden senin vücudunu kullanır, senin işini bilir ve benden benim vücudumu kullanır, benim işimi bilir. Bizim kulluğumuz ve cüz'lüğümüz yoktur. Çünkü sen benim hâlimi bilmezsin ve ben senin hâlini bilmem. Ama senin kendi hâlini bildiğin ve benim kendi hâlimi bildiğim de Hakk'ındır. Senin ve benim değildir. Fakat biz ona "**bizlik ile cüz'lük bilmesi**" deriz.

Bârî-i Teâlâ cümle ile beraberdir. Beraberdir dedikleri, bu cüz bilgisidir. Senin hâlini senden bilir ve benim hâlimi benden bilir. Bârî-i Teâlâ'nın ilmi hemen bu kadarca değildir. Kendine mahsus olan küll bilgisidir ki, o ancak kendine mahsustur; sana ve bana değil. Çünkü Bârî-i Teâlâ senin hâlini ve/benim hâlimi, bilir. Cümleden münezzehtir, hepsinden uzaktır, dedikleri bu mânâdır.

Bazı âşıklar var ki, Hakk ile ülfet ederek küll bilgisine de sahip olup herkesin hâlini ve herkesin gönlüne geleni bilir. Şimdi bütün yaratılmışlarda olan vücut ve hareket tamamıyla Hakk'ındır. Her birinden bir çeşit kudretini göstermiştir. Cümlesi Hakk'ın kudretidir ve Hakk'ın her ne kadar kudreti var ise, hepsinde gizlidir. Bütün güç ve kudreti insan-ı kâmilde gizlidir. Bakmaz mısın ki, bazı velîlerden öyle kudret meydana gelir ki, dünyada olan insan bir yere cem' olsa cümlesi âciz kalır.

Şimdi öyleyse Bârî-i Teâlâ bir mahlûktan bir başka vücut olmaktan uzaktır. Hakk'ı mahlûktan başka anlayanlar şirk koşanlardır. Şimdi, bundan anlamadınsa bir başka şekilde açıklayalım:

Şimdi, benim canım!

BENİM BEN DEDİĞİM HAKK'TIR.

BEN HAKK DEĞİLİM.

BENİM BEN DEDİĞİM HAKK'TIR, DEMEK BENİM NE TENDE NE CANDA ALÂKAM VAR. TEN HAKK'IN SIFATIDIR. AMA BEN HAKK DEĞİLİM, DEDİĞİM BÜTÜN VÜCUT HAKK'INDIR, DEMEKTİR. YOKSA YALNIZ SENİN VE BENİM DEĞİL. Öyleyse Hakk Teâlâ senin ne aynındır ve ne gayrındır.

Meselâ, aynada görünen suret gibi. Aynada görünen suret senin kendin değildir, suretindir; ama gayrın da değildir. Hakk senin aynın olmadığı, sen Hakk'ın tam vücudu değilsin; bir âzası gibisin. Hakk senin gayrın olmadığı, sendeki görünen suret Hakk'ındır; senin değildir. "Allah, Adem 'i kendi suretinde yarattı" demek, bu mânâyadır. Onun için Hakk'ın kudreti cümlede gizlidir. Herkesten hareket eden ve her işi işleyen Hakk'tır. Halk Hakk'sız hareketten ve fiilden âcizdir. Onun içindir ki herkeste görünen suret ve yüz, Hakk'ın sureti ve yüzüdür. Herkesin değildir. Onun için herkes âcizdir". Bârî-i Teâlâ herkesi nasıl isterse öyle kullanır. Bakmaz mısın ki bu yüzden bir gayrı yüzüne ihtiyacı var. O yüzden yine bir gayn yüzüne ihtiyacı var. Bir yüzden bir yüzüne ihtiyacı olursa o şeyi o yüzüne verip ihtiyacını giderir. Sözü öz Bârî-i Teâlâ yaratılmışlardan bir başka vücut olmaktan uzak mıdır? Bundan dahi hisse almaz mısın ki kulun rızkını veren Hakk'tır, derler. **HİÇ BU ÂNA GELİNCEYE KADAR HAKK'IN HALKTAN BİR BAŞKA VÜCUT OLUP KUL RIZKINI VERDİĞİ YOKTUR.**

HERKES RIZKI ALLAH'TAN İSTER.

**RIZIK YİNE KUL ELİNDEN ORTAYA ÇIKAR.
KİMSE DİKKAT EDİP ARAMAZ Kİ BU NE HÂLDİR?
KUL KİMDİR?**

Allah kimdir? Kimse bilmez. Böyle gafletle geçip giderler Bundan Bari anla!

Allah kullarından ayrı değildir. Bil ki kullarının zahir ve bâtin tasarrufunu eden Hakk'tır. **Fakat kullarını kendine perde ve âlet etmiştir. Her işi işleyen Hakk'tır. Sen kör olup gaflette olduğundan kul işler sanırsın. Sen, senin ardında kalmışsın. Hakk'ı bu yüzden göremiyorsun. Bari Karagöz oyunundan hisse al!** Ârif-i billah olanlar her şeyi kühüyle bildiler. **ONUN İÇİN "ENE'L-HAKK'I, "HÜVE'L-HAKK"A DÖNÜŞTÜRDÜLER.**

Sürüp ismin dilde tekrar eylerem
Varlığım seninle ben var eylerem
Koma beni etmeyem bir derdle âh
Yakaram dünyâyı hep nâr eylerem
Aşk-ı pâkin boynuma zincirini
Takmışam Mansûr olup dâr eylerem
Ene'l-Hakk'ı mahvedip sende şehâ
Hüve'l-Hakk zikrini her bâr eylerem
Beni sende seni Hakk'da mahvedip
Hakk'ı sende Seyyid'im var eylerem
Cemâlınden okuyup âyetleri
Şerh edip ledünnü tekrar eylerem
Vech-i pâkin ismidir ümmü'l-kitâb
Bu Selîm'e anı ezkâr eylerem

Şimdi, kendini aradan çıkarıp varlığı Hakk'a vermelidir. Biz arada yokuz. Varlık onundur. Kulluk ve ulûhiyyeti bundan anlamadınsa bir başka şekilde daha açıklayalım:

Şimdi, **sende ulûhiyyet var ve kulluk var. Kulluktan maksat senin cüz'ün değildir. Hakk'ın bir âzası gibisin. Tam bir vücut değilsin.** Ulûhiyyetten maksat, o sendeki vücut ki cüzlük idi; o, Hakk'ındır, senin değildir. Öyleyse cüz' olman bakımından kulsun. O cüzde dahi alâkan olmayıp o sendeki vücut cüz'lük eyledi. O Hakk'ın bir yüzü olduğundan Hakk'sın. Bunu anladınsa, sende hem seni buldun, hem Hakk'ı buldun. Çünkü senin vücudun Hakk'ın bir âzâsıdır.

Sen nasıl hareket etmek istersen, öyle hareket ettirir. Hepsî Hakk'ındır. Çünkü herkesteki vücut Hakk'ın vücududur. Vücut sahibi vücudunu nasıl isterse, öyle kullanır. Hangi âzâsını nasıl hareket ettirmek isterse, öyle hareket ettirir. Cümle halkın âciz olup tasarruf Hakk'ın olduğu bundan bellidir. Çünkü senin vücudun Hakk'ın bir âzâsıdır. Her haliyle âzâ sahibine ihtiyacın var. Sen zelilsin, âcizsin. **Aczini itiraf et.** Daima sen zannettiğin vücut sahibinin emrini tutup yasaklarından kaçınarak hep kullukta bulunup niyazda ol.

Ey benim canım! Hakikatte halk Hakk'tan ayrı veya başka değildir. Bu değişimler Bârî-i Teâlâ'nın kudretinin kemâlidir ve kulun elinde bir şey yoktur. Kul son derece zayıf olduğunu isbat etmelidir; kulun şanına lâıyk olan hareket dâima zayıflık, kulluk ve niyazdır. Bunu böyle yazmaktan maksat, **bazı taklitçilerin yanlış anlayarak "ben Hakk'ım" diye Firavun iddiasını tekrarlamalarıdır.** Allah korusun; kulluklarını kaldırıp Hakk'ın emrini tutmazlar ve Hakk'ın şerefli şanına lâıyk olmayan sözler söyleyip, imansız gitmeye sebep olurlar.

Bârî-i Teâlâ halk eder demek: Zâtı, sıfatına tecellî eder, demektir. Yani, sıfat yüzünden görünen zâttır. Nitekim Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) buyurur: **"İki evde Allah'tan başkası yoktur."** Yani dünyada ve âhirette Allah'tan başkası yoktur. Bütün eşyaların her birisi iki cihandır. Her eşyanın zuhuruna dünya ve fânî halk derler. O da Hakk'ın zâtı idi; fakat sıfatlar bakımından göründü idi. Ve bütün eşya aslına dönünce Hakk, baki ve âhîret denilir. O ise Hakk'ın sıfatları idi, aslına döndü, demektir.

Arif ol gayri değil oldun giden, oldur gelen

Ne gider ol ne gelir, gider görünür sureta

Şimdi bundan yanlış anlayarak hasrı ve neşri inkâr etme. **ŞERİATİ İNKÂR ETME. GAYET AZİZ TUT. HATTA HAKİKATİ ŞERİATA TATBİK ET. EĞER UYGUNSA HAKİKATTİR; YOKSA YANLIŞLIK SENDEDİR. MARİFETİ EHLİ OLMAYANDAN ALMIŞSINDIR. ARTIK MÜRŞİD-İ KÂMİL ARA DA SANA İRFANI, ALLAH'IN İLMİNDE OLDUĞU GİBİ VERSİN.**

HALKIN VE HAKK'IN SIFATI

Ömer Neseî şöyle der: "**Bir kişi halkın sıfatıyla Hakk'ın sıfatını fark etmezse, o kişi sapmıştır; saptırmıştır.**" Yani bir kimse halkın sıfatı ile Hakk'ın sıfatını fark edip ayıramazsa, o kimse azmıştır; halkı da azdırır. **Halkın sıfatı demek** unsurların tabiatı demektir. Nefis dedikleri budur. **Hakk'ın sıfatı dedikleri** övülen huylardır. Yani rûhaniyettir. Çünkü ruhlar, çirkin görülen bütün sıfatlardan uzaktır. Allah korusun zina ve livâta edip, içki içip ben arada yoğun, bunu Hakk yaptı, diye nefsin isteklerini ve çirkin işlerini Hakk'a isnat etmek değildir. Eğer senden bir noksan zuhur ederse, kendi kusurun bilerek Hakk'tan bunun affını iste. Nitekim Âdem-i safî günah işledi. Eksikliği kendinden bildi; bağışlandı. Şeytan, Hakk'ın emrini tutmadı. Kendinin dalâletini Hakk'tan bildi; kovuldu.

Gerçi hidâyetin ve dalâletin Hakikatte faili Hakk'tır. Fakat edep gözetmek lâzımdır. "**YÂ RAB! BU NOKSANLIK BENDENDİR, BENİM UNSURLARIMIN HİDÂYEYE KABİLİYETİ OLMADIĞINDAN DALÂLETE KULLANDIM**" diyerek noksanlığı kendinde bil. Ama kendine zerre miktarı hareket ve kudret isnat etme ki, şirk olmasın. Gerek cüz'î ve gerek küllî hepsi Hakk'ındır. Görünüşe aldananların cüz'î irade isnat etmeleri Hakk'ın kudretini bilmediklerindendir. Böyle desen, onların aklına ters geldiğinden cebriyye sanırlar. Zorlama ile isteği anlayıp ayırt edemezler.

Şimdi, bunu bildikten sonra şunu da bil: Peygamberlerin gönderilerek emir ve nehiylerin bildirilmesinden maksat, Hakkın rızâsına uymaktır. Hakk'ın rızâsı, dalâleti bırakıp hidâyet hareketiyle hareket etmektir. Çünkü Hakk'ın bu halk yüzünden zuhuru Hâdî (hidâyet verici) ve Mudil (dalâlete düşürücü) ismiyledir. Evliyâullah, Hâdî isminin mazharıdır. Sıradan insanlar, Mudili isminin mazharıdır. Bunları fark et. Gerçi hidâyet ve dalâlet hakikatte Hakk'ın vücudundan meydana gelir. Fakat dalâlete rızâsı olmadığından peygamberler ve mürşidler gönderip halkı hidâyete davet etmiştir. Bunları fark edip hidâyet hareketiyle hareket eden ve şeriata riâyet edip dört kapıdan baş gösteren âşığa aşk olsun!

KALP

Eğer cüz'î ve küllî irade Hakk'ın olup bende irâde olmayınca nasıl hidâyet hareketiyle hareket edeyim dersen, cevabı şudur:

İnsanda bir kalp bulunur. Bu kalbin de iki tarafı vardır. Bir tarafı halka, kesret âlemine ve gaflete açılır. Kesrete açılan tarafı, hayvan sıfatı olan keşfe ve dalâlete meyleder. Yemek, içmek, şehvet ve dünya sevgisi gibi. Kalbin diğer bir tarafı, Hakk'a ve vahdet âlemine açılır; latiftir, hidâyete meyleder, rûhaniyet sıfatıdır.

Herkeste kalp olduğundan, herkesin meyli iki tarafadır. Kalbi Hakk'a açılıp Hakk'la kâim olan âşıklar ile ülfet edersen onların gönlünden senin gönlüne hidâyet yetişir. Senin kalbinin halka olan tarafı kapanır, Hakk'a olan tarafı açılır. Çünkü gönül gönülden nem kapar. Bakmaz mısın bir gamlı adamın yanına varsan, onun gönlünden senin gönlüne de gam bulaşır, hemen sana da keder gelir. Eğer sevinçli adamın yanına varsan sen de sevinirsin. Eğer mecliste bir başka sohbet olsa veya dünyaya ait sohbet olsa, meclise, bir kesafet gelir. Meclistekilerin hepsine gaflet ulaşır ve Hakk'ı unuturlar. Ama evliyâullah sohbeti veya Hakk sohbeti olsa meclise bir rûhaniyet gelir. Meclistekilerin gönlünden dünya muhabbeti çıkar, gafletten kurtulurlar; günahkâr olanları da Hakk'a muhabbet ederler.

Şimdi, bundan anla ki, eğer sen hidâyet istersen ehlullah meclisine var. Onların sohbeti senin gönlünü hidâyete çevirir. Bârî-i Teâlâ da sana hidâyet eyler, ehlullahtan olursun. Ama eşkıyalar, günahkârlar ve hevâ ehliyle sohbet edersen ehlullahtan olsan da bunlardan olursun.

Hakikatte ezel ve ebed (geçmiş ve gelecek) yoktur. Ezel ve ebed tâbiri anlamak içindir. Eğer ezel olsa Bârî-i Teâlâ'nın başlangıcının olması gerekir.

Sözün özü hidâyet istersen hidayet ehli ile sohbet et. Sonunda onların sohbeti sana tesir edip Bârî-i Teâlâ, dalâletini hidâyete çevirir. Eğer, ezelde nasılsa öyle kalınacak olsa, Cenâb-ı Hakk, peygamberler ve mürşitler göndermezdi. Ezelde iyi olan iyi olurdu. Eşkiya olan eşkiya olurdu. Ama Hakikatte böyle değildir. Bakmaz mısın ki günahkâr ve kötü bir kimse ehlullah'a bey'at edip onun terbiyesinden geçer. Bârî-i Teâlâ onu eşkiya iken kutlu kimse yapar. Nitekim Kur'ân'da buyurur: "Allah dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır." (Ra'd, 39). Bu "ezel tâbiri" Hakk'ı bilmemekten gelir.

Senin ezelin, ruhun unsurlara gelip kulluk elbisesini giyip akılla kayıtlanıp dinî emirlerle mükellef olduğun gündür. Eğer, yevm-i ezelde, mürşide teslîm olup Hakk'ı bulursan, "belî" (olumsuz soruya olumlu anlamda evet) deyip ikrar edersin ve eğer tarîka girmezsen "neam" (olumsuz soruya olumsuz anlamda evet) deyip Hakk'ı inkâr edersin. Bunda "belî" ve "neam" ikisi bir mânâyadır. Ehl-i vuslat olanlar "belî" deyip ikrar ederler. Ama kâfir olanlar "neam" deyip Hakk'ı inkâr ederler. Burada "kâfir" diye Hakk'ı örtene derler. Bunda kâfirden maksat, "Yahudi" ve "Hıristiyanlar" değildir; Hakk'a ulaşamayanlardır; çünkü onlar, Hakk'ı ikrar ederiz, derler. Ama şirk koşarlar.

BELÂ

Bir kimse Hakk'ı anlayıp bilirse, o kimse Hakk'ın kazasına razı olup belâsına sabreder. Kimseye hacetini arz etmez. Çünkü, belâyâ sabretmek, Hakk'ı kemâl mertebe bilmekten gelir. Bir kimse bütün makamları geçer; ama, bir makam vardır ki, o belâ ile geçilir. Bârî-i Teâlâ ona bir belâ verir. O da sabreder. Hakk Teâlâ onu, o makamdan geçirip mahbûb edinir. Fakat mülhidler, yanlış anlayıp:

"Sen Hakk'sın, Hakk'ı bildin; Hakk'a kavuştun; daha ne makam vardır, ne olacaksın? Evvelin ve âhirin Hakk" deyip yürüyerek makama itibar etmemeleri, dalâletten ve sırr-ı hafî denilen gizli sırrı bilmemekten ileri gelir. Bilmezler ki, makamdan maksat, sırr-ı hafinin zuhur edip ruh küllîye, kalb tasfîye ve nefis tezkiye olup tamamen hayvan sıfatından temizlenmesi; halka hile yapıp halkı aldatmaktan vazgeçmesi; ruhu Hakk olup Hakka'l-yakîn makamında daima uyanık bulunması ve asla Hakk'ın kurbîyetinden ona gaflet gelmemesidir. Yoksa sözle, bilmekle hayvan sıfatından kurtulmak mümkün değildir. Onların asla Hakk'tan haberleri yoktur. Herkesi taklit ederler.

Şimdi, bunları anlayıp tam bir inançla Hakk'ın belâsına sabreden âşık, Hakk'ın her sırrına ulaşır. Halkın belâyâ sabretmeyip türlü türlü mihnetlere uğradığını görür. Çünkü **HAKK TEÂLÂ, ÂŞIKLARINI BELÂ İLE İMTİHAN EDER.**

Şimdi, ârif-i billah ile evliyâullahın cemâl müşahedesinde farkları çoktur. Çünkü, **ârif-i billahın müşahedesi ilmîdir; evliyâullahın aynîdir.** Meselâ ârif-i billah Hakk'ı bildim ve gördüm, der ama gaflettedir; fakat, evliyâullahın görmesi aynîdir. Yani yakınlık ve uyanıklık iledir. Meselâ onlar cezbeyle bir mertebe Hakk'a yakınlık kazanmıştır ki, güya zahirlerinde ve bâtınlarında vücudları kalmayıp vücudlarından her fiili yapan Hakk'tır, diye kendi vücudlarını son derece yakınlık ve uyanıklıkta mahvedip Hakk'ın vücudunu görerek gayet edepli olurlar. Evliyâullah, Hakk'ın kendine yakınlığından bir nefes gafil olmayıp yalnız olsa dahi, Hakk ile beraberliğini bir nefes unutmayıp her zaman Hakk'la var olur. Her nefes Bârî-i Teâlâ'nın meclisinde ve huzurunda durur. Asla gaflette bulunmaz. Eğer bu yakınlık ve uyanıklık her nefes devam eder, kendinden gaflet zuhur etmezse o ârif-i billahtır.

Benim canım, nice canlar vardır ki, mürşid-i kâmile rast gelmediklerinden Hakk'ı yanlış anlayarak dalâlete düşmüşlerdir. Yani Hakk'ın kudretinin kemâlini ve halkın zayıf ve güçsüz olup her nefeste Hakk'a muhtaç olduklarını bilmezler. Hakk'ı ve halkı fark edemediklerinden nefis ve benlikle Ene'l-Hakk davasında bulunurlar veya Hakk'ı tamamen inkâr ederler. Hakk'a noksan itikatlarından dolayı Bârî-i Teâlâ onlara türlü türlü belâlar verir. Onlar da sabretmeyip, edepsizlik ederek Hakk'ı kınarlar.

Böyle kişiler, **Hakk yolundaki bir âşığa bir musîbet gelse, o âşık da o musibeti kendi noksanından bilip sabretse ve Bârî-i Taalâ'dan o musîbet karşılığında yüce mertebeler, dereceler ve yakınlık umsa, derhal şeytan gibi onun önüne geçerler.**

"Behey Dîvâne, behey ahmak hemen zahmet çekmeye gör. Hemen çektiğin zahmet yanına kalır. Tanrı'dan büyük dahi ne olsa gerektir." Veya **"ne makamın ne de mertebelerin aslı var"** diye dertli sâlikin itikadını bozarlar.

Bârî-i Teâlâ'nın her fiilinde bir hikmet bulunduğunu bilmezler. Kul bilmez; ama, velîler bilirler.

Onlar evliyâullahı kör zannederler. Evliyâullahın ilmini kendi ilimleri kadar sanırlar. Bozuk itikatta olanlara Bârî-i Teâlâ türlü türlü belâlar verir. Sabretmezler. Sabretseler de velîlerin sabrı gibi teslimiyet, rızâ, ferah ve sevinçle değildir. Belki Hakk'tan yüz çevirmek ve çaresizlik iledir. Evliyâullah, Hakk'ı kemâl mertebe bilmişlerdir. Bilirler ki, kahrı içinde lutfu gizlidir. Gerek cevri ve cefâ etsin, gerek lütuf ve vefa etsin; bütün fiili sevimlidir. Zâtı gibi sevgilidir. Sevgilinin lutfunu, kahrını bir bilip Hakk'ın muhabbetiyle zehir de olsa içerek şeker şerbeti bilirler. Böyle itikatta olan Hakk'ı bilmıştır, Hakk'a ulaşmıştır. Beşeriyeti de mahvolmuştur. Hakk'ın ulûhiyyeti hakkında böyle âşığın alâmeti şudur: Elinden, dilinden, kulağından, gözünden halk emin olur.

Dil ile kulum diyenler kul değildir şöyle bil Olmayınca doğru çeşm ü doğru gûş u doğru dil Dil ile kulum diyenler, kul değildir. İnsanın gözü doğru görür, kulağı doğru işitir, dili doğru söylerse halka düşmanlığı kalmaz. Düşmanlık yerine dostluk, soğukluk yerine muhabbet, gazap yerine şefkat gösterir. Her yaratılmışa Hakk nazarıyla bakar ve herkesin isteğince hareket edip, gönül yapar ve herkesten medet talep eder. Kendini âciz, miskin ve zelîl görerek gurur, dava ve riyadan korunur. Böyle âşığın sözünden ve fiilinden şeriat ve tarikata aykırı hareket çıkmaz. Gayet edepli olur. Herkes ondan razı ve hoşnut olup mübarek cemâlini gören bir daha görsem, der. Çünkü velîdir. Hakk'ın sevgilisidir.

TAKLİT VE HAKİKAT

Şimdi, bunları böyle anladıktan sonra şunu da bil de taklit ile gerçeği fark et. Eğer sen halkı taklit eylemeyip Hakk'a kavuşup Hakk'ı bir yerde hazır gördünse ve her yüzden cemâlini gördünse, gördüğün bildiğin taklit değil ise, Hakk'ı nasıl seversen, halkı dahi öyle seversin. Kimsenin gönlünü yıkmazsın ve halk her ne söylerse "**gerçeksinsin**" dersin. Kimse ile çekişmezsin. Çünkü Hakk Teâlâ yalan söylemez ve kimsenin itikadına karışmazsın. Kurallara uyarısın. Dalâlete kendin varmazsın. Dalâlette olanları dahi Hakk bilip inkâr etmezsin. Hakk'a yakınlığın arttıkça her edebini ziyâde edersin.

Eğer cezbe gelip beşeriyetin kalktıysa alâmeti şudur:

Bir daha kendini görmezsin. Hakk'ı görürsün. Çünkü cezbe ile alındın ise sen yok oldun, Hakk var oldu. Senden bir daha asla dava, gurur, iki yüzlülük zuhur etmez. Daima Hakk'ı kendi vücudunda görürsün. Sohbetin, zikrin, fikrin kendin ile olur. Böyle hâl senden zuhur ettiyse, böyle âşık kararsızlıktan kurtulmuştur. Böyle âşık her nasıl keramet göstermek isterse yapabilir. Çünkü kendi zâtını, sıfatını, fiillerini, sözlerini ve isteğini Hakk'ta mahvetmiştir. Onun dileği Hakk'ın dileği olmuştur. Çünkü, kararsızlıktan kurtulmuştur, asla beşeriyet kalmamıştır. Gururdan ve davadan uzaktır.

Telvinden (kararsızlıktan) maksat beşeriyettir. O da ayıp, gurur, dava ve halkı taklit edip halka hainlik etmek; eğri bakıp rencide etmektir. Bu kişiler telvîn (renklenme, kararsızlık) makamında olup Hakk'a ulaşmamıştır; ama, kendi zannıyla kavuştum, zanneder. Eğer Hakk'a kavuşsaydı onda gurur, dava, halka hainlik ve düşmanlık olmazdı. Kendini mahvedip vücudundan bütün işleri yapanın Hakk olduğunu bilen kişide zerre miktarı kudret, irâde ve varlık olmayınca daima âciz olmak gerekir. O can, bu sırrı bilmediğinden daime gururda ve varlıkta bulunur. Öyle can, **evliyâullahın nutuklarını ezberler; söylediği söz, erenlerin hâlidir. Yoksa kendi hâli değildir.** Fakat, Hakk'ın cezbesi gelip beşeriyeti mahvolmamıştır. Daima benlikte, gururda ve davada olur. Ama, elinden bir şey gelmez ve kerâmet göstermez. Çünkü beşeriyeti, benliği ve gururu mahvolup Hakk'la var olmamıştır. Telvin (kararsızlık) makamındadır. Keramet izhâr edememek telvin makamından gelir. Çünkü kulun elinde bir şey yoktur. Her fiilin zahiren ve bâtinen faili Hakk'tır. **İşte bundan anla ki, telvin ehlinin her işi taklittir. "Ben yok oldum, Hakk var oldu"** der. Yine taklit olduğundan Hakk'ın yakınlığını unutup Hakk'ı uzak zannedip benlikle Hakk'ın huzurunda gurur ve dava eder; şeriat uymaz. Halk onu maskaraya alıp bir sözünü kabul etmez. Bir âşık, Hakk'ın beraberliğinden ve yakınlığından bir nefes gafil olmayıp uyanık olsa bir zaman huzurunda gurur ve dava etmez; benlikte bulunmaz ve şeriat uyar. Çünkü sena uymamak mutlak kararsızlık ve şüphede olmaktan, Hakk'ı bilememekten ve itikadı bozuk olmaktan ileri gelir. İçkiyi ve diğer çirkin işleri, nefsine uygun olduğundan Hakk görürsün. Ya namazı, orucu, zikri, fikri niçin Hakk görmezsin. Bundan anlaşılır ki, nefsin hilesine ve gururuna uyup dalâlete düşmüşsün. Çünkü **nefis, hidâyetten hoşlanmaz.** Bunlar bütün kararsızlıktan, şüpheden ve Hakk'ı bilmemekten olur. Eğer

sen, **"Ben Hakk'ım, kendime secde etmem"** dersen, bu gibi sözler evliyâullahın nutuklarıdır. **"Sen Allah'sın"** demek değildir. Ters anlayıp dalâlete düşme. Senin sen zannettiğin odur. Yoksa sen değilsin. Senin bâtının Hakk'ın bir yüzüdür. Ve zahirin Hakk'ın âletidir. Senin dilinden söyleyip elinden tutan; sözün özü, senin vücudundan bütün hayır ve şer, hareketleri yapıp senin vücudunu kullanan, Hakk'tır. Senin onsuz harekete mecalin yoktur. Sen âcizsin. Eğer sen Hakk'ın yakınlığını ve beraberliğini bilip ve görüp, bildiğin ve gördüğün gerçek ise, edebin, hayan ve korkun ziyâde olur. Hakk'ın seninle bulunduğunu gönlünden çıkaramazsın ve gaflet etmezsin. Hâl sahibi ve gönül ehli, böyle âşığa derler. Yoksa sözle bilmek ve gafletle hâl olmaz. **Eğer böyle olsaydı, ehl-i tarîkten erenler sırrını bilen okur-yazar, evliya olurdu. Ama, taklittir, boştur.**

Bunda aşk u muhabbet terk ü uzlet isterler

Yoksa söz söylemekle, gafletle insanda hâl olmaz. Hakk'ın cezbesi zuhur etmedikçe bu yakınlık ve bu ay anlık kimseden zuhur etmez. Bari eskilerden, geçen âşıkların feryadından ibret al.

Bak, Eşref Sultân ne der:

**Nideyim sabredebilsem dil ü can oda yanar
Velî âh eyler isem kevn ü mekân oda yanar
Boyadı yeryüzünü âh ile zarım tütün
Bu firakım nârına cümle cihan oda yanar**

Bak, Nesîmî Sultân ne der:

**Evvel aldandım key kolay sandım
Kat be kat yandım âteş-i aşka**

Bak, Eşref Sultân ne der:

**Ger beni senin için yetmiş kez öldürseler
Bin kez dahi ölmeye boyun vereyim canım**

Şimdi, Hakikat sözle, bilmekle olmaz. Hakk yolunda cümle maksattan geçmekle olur. Ya böyle şerefli kimseler Hakk'ın bizimle beraber olduğunu, bizim kadar bilmezler miydi? Bunların böyle ayrılıktan şikâyetleri nedir? Bundan bari anla. Hakk'a yakın olup Hakk'la beraber olmak için, bütün hayvan sıfatlarından; gazaptan, hasetten, kibirden, şehvetten, gururdan, davadan kurtulduktan sonra halkı incitmeyip halkın iyiliğinden ve kötülüğünden bir şey söylemeyip Hakk'ı nasıl seversen, halkı da öylece sev. Tamamıyla iyi huylar ile huylanıp Hakk sıfatı ile sıfatlanıp Hakk'tan gayriyi zahirinden ve bâtınından çıkarma:

Savm-ı sivâyı kim tutar İyd-ı visale ol erer

(Sivâdan -Allah'tan başka şeylerden- oruç tutan, vuslat bayramına erer.)

Gaflet etmeyip can kulağını açmalı, kulağı Hakk sadâsından başka sadâ işitmemeli ve gözü Hakk'tan başkasını görmemeli ve dili Hakk'tan başkasını söylememelidir ki, zahiri ve bâtını Hakk ile olsun. Nitekim Eşref Sultân buyurur:

**Ben ol hayran u mestem kim bilişten bilmezem yâri
Gözüm her kanda kim baksa görürsün sûret-i Rahman**

Yoksa zahir halkı gibi, eşyayı Hakk'a perde edersen, eşyayı görüp Hakk'ı göremezsın. Hakk'ı anlasan ve bilsen bile ayrılıktasın ve daima gaflettesin. Asla yaklaşıp Allah'ın sırrına ulaşamazsın. Hakk'ı bildim ve gördüm, dediğin yalandır. Kendi zannından ibarettir. Bari

evliyâullahtan utan. Gafletle vuslat olmaz. Nitekim Bârî-i Teâlâ buyurur: **"Sarhoş iken namaza yaklaşmayın."** (Nisa, 43). Yani sizler, dünya muhabbetiyle gaflet şarabını içip sarhoş iken benim vuslatımı ümit etmeyin. Çünkü gafletle vuslat olmaz, demek; vuslat, uyanıklıkla olur. Daima Hakk'la olmak, Hakk'ı her nefes kendi vücudunda görmektir. Yoksa gaflette olup daima halkla kavga ve çekişmede olup halkla muhabbet etmeyip kimini azarlayıp, kiminin gönlünü yıkıp ve kimine tilki gibi oyun ve hîle edip, aldatmaya çalışırsan, içinde yaramaz huylar türlü türlü suretler bağlar. Ameline ve fiiline göre yalancılıkla kimi kurt, kimi tilki ve kimi yırtıcı hayvanlar içini kaplar. Dünya muhabbetiyle, bozuk fikirlerle kalbin kirlenir; halk, şerrinden yanına varmaya korkar. İçin dışın hayvan iken bütün yaramaz huylardan kurtulamazsın. Uyanık durup, Hakk'tan gaflet etmeyip, gönlü cilalayıp saflaştıramazsın. Gönlünü bozuk fikirlerden, dilini gurur ve davadan kurtaramazsın. Zahirinde ve bâtınında, Hakk'tan gayrı şeyleri temizleyemezsin. Sen bu hâldeyken zât-ı ahadiyyetin nuruyla nurlanan sâdik âşıkların makam, menzil ve hâlini yaşamadan, kendi hayvan sıfatıyla nasıl onlardan edep ve haya etmeyip onların hâlini ve makamını dava edersin. Sonra da dönüp bunlar benim halimdir, dersin!

Evvelki hayvan sıfatlarını ve yaramaz huylan hiç değiştirmedin ve içini Hakk'tan gayrıdan temizlemedin. Daima gaflette iken sözle bilmekle kendini insan oldum sanırsın. **"Bir kimse tâgut (putları) örtmeyince, Allah'a iman etmez."** (Bakara, 256). Burada **"tâgut"tan murâd tabiattır. Nefis dedikleri budur.** Bir kimse nefsin lezzetlerinden ve nevasından kurtulmazsa, o kimse nefesine ibadet eder. Allah'a ibadet etmez, demektir. Nitekim Yunus Sultân buyurur:

**Sen canından geçmeden cânân arzu kılarınsın
Belden zünnâr kesmeden imân arzu kılarınsın**

Senin canım dediğin nefsin lezzetleridir. Belki o sana canından azizdir. Ama senin düşmanıdır. Ondan geçmeden Hakk'ı bulurum zannetme.

"Zünnâr"dan maksat tabiattır. Yani, yaramaz huylardan, hevâ ve hevesten geçmeden imân isteme ki, senin imânın tabiatındır; Hakk değildir, demektir.

Şimdi, böyle sözle bilmekle tabiatından kurtulmayıp Hakikate kavuştum diye vuslat davası eden yalancılar bile bir kâmilin terbiyesi altına girerek ahlâkını güzelleştirip bir Hakk tarîka dahil olsalar, evliyadan olurlardı; lâkin, böyle yezitler bir yerde Hakk'ı arayan, mücâhede ve sulûkta gayret eden bir âşik görseler, hemen şeytan gibi yanına varıp şöyle derler:

**"BEHEY DÎVÂNE, NE ZAHMET ÇEKERSİN? SAFAMIZA BAKALIM. KİMİ ARARSIN?
ARADIĞIN YİNE SENSİN.
YANİ TANRI SENSİN. KİMDEN KORKARSIN?
ORUCU, NAMAZI NE YAPACAKSIN?
KENDİ KENDİNE AZAP MI EDERSİN?
ELİNE NE GİRERSE FIRSATI KAÇIRMA. ŞERİAT, NİZAM İÇİNDİR. (ALLAH KORUSUN!) NE PEY-
GAMBERLERİN, NE VELÎLERİN ASLI VAR. ŞERİATİ KURAN SENİN GİBİ BİR ADAM DEĞİL MİDİR?"**

Böyle sözlerle onlar, dertli sâlikin yolunu kesip kendileri gibi yezit ederler.

Gerçi aradığın sendedir. Fakat, insan kendisini, tabiat bendinden, nefsin lezzetlerinden ve yaramaz huylardan geçirip Hakk sıfatı ile sıfatlandırmasına, benliğini mahvetmesine bir mürşîd-i kâmil lâzımdır. Onu bilmediklerinden, söz ile bilmekle ahlâk değiştirerek vuslat olur zannederler.

"DİKKAT EDİNİZ, ALLAH'IN LANETİ ZALİMLERİN ÜZERİNEDİR." (sh:100-140)

Kaynak:

Selim Divane, hzl: Halil Çeltik- Mustafa Tatcı- Ariflerin Delili Müşkillerinin Anahtarı [Kitap]. - 2004.

BİBLİYOGRAFYA

Kırımlı Selîm Dîvâne; *Tasavvufi Sorulara Cevaplar-Miftahu Müşkilâtî'l-Arifin Adâbu Tarîki'l-Vâsilîn*, (Haz. Mustafa Tatcı), MEB Yay., İstanbul 1996.

Kırımlı Şeyh Selim Divane; *Ariflerin Delili*, (Haz. Halil Çeltik - Mümine Çakır), Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

YORUM:

Selim Divane kaddese'llâhü sırrahu'l azîz¹ in bizlere anlattıklarından tasavvuf ehli (geçinenler) büyük hisseler çıkarmalıdır. Yoksa bu kişiler fazla bilgileri ile zındık olmakla kalmayıp, şarlatanlardan olup ve cehennemin dahi kabul etmeyeceği günahkârlardan olacağını bilmelidir.

Bu kişiler ölüm denilen akıbeti tatmazlar ve hesaba da varamazlar. Onlar berzah makamlarında yabancıların bilim-kurgu filmlerindeki zombilerden farksız olurlar. Bu kimselerin ruhları cesetlerinden ayrıldıkları halde aptal ve manyak gibi dolaşan yersiz yurtsuz ve menziller arasında kalırlar. Çünkü Allah Teâlâ'yı avamdan farklı havas ehli kadar bildikleri halde kulluk etmemenin bedelini bu şekilde ağır ödemeye mahkum olup, hesap meydanında sonuçsuz geçen mahkemeler ile bekleyip dururlar. Ceza alıp Cehenneme girmek kurtuluş olacağı halde, cehennemin yolunu dahi bulamazlar. Sonuçsuz geçen yılları için Allah Teâlâ'nın takdiri nedir bilemezler. Bekleyip dururlar. Bu kimseler ilahlık iddia ettikleri gibi kullukta etmeyip arada kalmışlardır. Mutezilenin "el-menzilu beynel menzileteyn" "**iki menzil arasında kalanlar**" dediklerinin de burada bir hakikat olduğunu söyleyebiliriz.

Bir insanın Hakk olması mümkün değildir. Ancak Kul olduğunu da kabul etmiyorsa bu kimse için ancak iki menzil arasında bırakılması Allah Teâlâ'nın sıfatlarının gereğidir. Psikik vampirler olmaktan Allah Teâlâ'ya sığınırız..

Sonuç olarak, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in izinden yürüyüp, kul olmaktan başka çaremiz olmadığını bilerek hareket etmeliyiz. Efendimizin temiz yolunu kirletmeden kullukta sabredelim.

Evliyâullahtan bir âşık, Hakk'a demiş ki;

"YÂ RAB, BEN YOĞUM, SEN VARSIN." Hakk, o kula:

"EY KULUM! GÜZEL, BENİ TEVHÎD ETTİN. YA HANİ SENİN KULLUĞUN !" demiş.

İsmail Hakkı

---

¹ Aslen Kırımlı olan Selim Divâne, kaynaklarda Şeyh Selim el-Kırımî, Kırımlı Selim Baba, Selim el-Kadirî el-Kırımî el-Alevî künyeleriyle anılan şöhretli bir Kadiri müşdididir. Genç yaşta İstanbul'a gelerek medrese eğitimi aldı. Bosna'ya kadı tayin edildi. Bu arada tanıdığı Şeyh Muhammed Efendi'ye intisap edip kadılığı bıraktı. Daha sonra Kesriyye'de bulunan Kadiri müşdidlerinden Şeyh Hüseyin Hamdi Efendi'ye bağlandı. Seyr ü sülûkunu tamamladıktan sonra hilâfet makamına getirildi. Daha sonra şeyhinin emriyle Üsküp'e gönderildi. Oradan Köprülü'ye geçti, ömrünün sonuna kadar burada kaldı. 1170/1757 tarihinde Köprülü'de Hakka'a yürümüştür. Kabri, dergâhının haziresindedir.

Eserleri:

1. Divan: Kaynaklarda bir divan ya da divançesi olduğu söyleniyorsa da henüz böyle bir eser bulunamamıştır. Diğer iki eserindeki şiirleri yayınlanmıştır (Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatcı; Kırımlı Selim Dîvâne'nin Hayatı Eserleri ve Şiirleri", İLAM Araştırma Dergisi, 11/\ (Ocak-Haziran 1997), 165-177).

2. Burhanü'l-Ârifîn ve Necâtü'l-Gâfilîn: Selim Divane'nin en önemli eseri sayılmaktadır. Tevhidin nasıl anlaşıldığı ve nasıl anlaşılması gerektiğini anlatır. Halil Çeltik ve Mümine Ceyhan Çakır tarafından günümüz Türkçesine aktararak yayınlanmıştır (Ariflerin Delili, Akçağ Yay., Ank. 1998).

3. Miftâhü Müşkilâtı'l-Ârifîn Âdâbu Tarîki'l- Vâsılîn: Tasavvufî bir şerhtir. Velîlerin yaşayış ve davranışları, peygamber ve müşdid gönderilmesinin sebepleri gibi konularda bilgiler verir. Yayınlanmıştır (Haz. Mustafa Tatcı, MEB Yay., İst. 1996).

Kaynakça:

Osmanlı Müellifleri, 1/188; Kırım Müellifleri, 10; Keşfü'z-Zünûn Zeyli, 1/509; Hediyyetü'l-Arifîn 1/404; Sefine-i Evliya, C. I; TDEA, VII/497.